

Albionia Sada

**СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК**

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књ. VIII св. 7-10

БЕОГРАД 1957

СА Д Р Ж А Ј

	Страна
1. <i>А. Бешић</i> : Једна научна и практична потреба	201—204
2. <i>М. Сивановић</i> : Опредебе самосталних речи	205—225
3. <i>В. М. Мићовић</i> : Откуда Филипу Вишњићу презиме <i>Вишњић</i>	226—232
4. <i>С. Матић</i> : Једна необична употреба предлога	233—235
5. <i>И. Грнџајић</i>: Разлика између предлога <i>због</i> и <i>услед</i>	236—241
6. <i>В. М. Мићовић</i> : О називу <i>сабља димичкиња</i>	242—245
7. <i>С. Матић</i> : О значењу: види ми се = чини ми се	246—247
8. <i>Б. К.</i> : О значењу речи „Давор“, шаро, давор ² , добро-моје! ¹⁰⁸	248—250
9. <i>М. С. Лалевић</i> : О појавама безавим за глаголску ренцију	251—258
10. <i>Берислав М. Николић</i> : Запосвен, запослење	259—262
11. <i>М. С. Московљевић</i> : Најзад имамо српско-руски речник	262—268
12. <i>Аница Шаулић</i> : Прилог лексици народних говора	269—285
13. Језичке поуке	286—292

У Р Е Б У Ј Е О Д Б О Р

Секретар Уредничког одбора — Бранислав Милановић

— Научно дело —

ИЗДАВАЧКА УСТАНОВА САН

БЕОГРАД

Слог: „Научно дело“, Београд, Вука Караџића 5.
Штампа и повез Графичког предузећа „Академија“, Београд, Космајска 28.

ОТКУДА ФИЛИПУ ВИШЊИЋУ ПРЕЗИМЕ *ВИШЊИЋ*

У свом делу *Филип Вишњић—Песник бује* (Београд, Просвета, 1956), М. Панић - Суреп наводи (стр. 10) да се отац Филипа Вишњића звао Ђорђе Вилић, кога су у селу звали Стојаном, а његову жену Марију—Вишњом. Њихова сина Филипа „прозваће Вишњићем (ни Вилићем, ни Ђорђевићем, ни Стојановићем!)“.

Писац није дао никакво објашњење откуда је Филип назван Вишњићем по мајчином надимку, а то остаје нејасно многим читаоцима. С обзиром на личност Филипа Вишњића, покушаћемо да то укратко објаснимо, не упуштајући се дубље и питање у ово питање, тј. у питање о постанку презимена уопште.

Уствари, одговор на ово питање дао је још Вук. У свом Рјечнику, код речи *презиме*, он вели: „У Црној Гори и Херцеговини народ има презимена којима се породице позивају од кољена на кољено као и у осталој Европи; у Србији пак тога обичаја до нашег времена није било, него се сваки позивао по своме оцу додавши очиноме крштеноме имену *овић* или *евић*, код имена која се свршавају на *је* и *о* само *вић*, а код онијех која се свршавају на *а* само *ић*, н. п. *Мил(ов)ановић*, *Милошевић*, *Милојевић*, *Ранковић*, *Милејић* (и то је значило: син *Милованов*, *Милошев*, *Милојев*, *Ранков*, *Милејин*); ако ли је коме отац умро прије матере он се позивао по матери додавши материноме крштеном имену мјесто *а* *ић*, н. п. *Ружичић*, *Смиљанић*, *Перуничкић*, *Ситанић*, *Недић*, *Вишњић*, *Бојанић* (и то је опет значило: син *Ружин*, *Смиљанин* и т. д.)“.

Сем у Србији, и у неким другим крајевима наше земље постојао је обичај, па негде још и данас постоји, на пр. у Васојевићима, да се деца кад им отац рано умре тј. док су још мања, не зову по очеву већ по мајчину имену. Ако се отац звао Милош, а мајка Лепосава, онда ће њихову децу, после очеве смрти, звати по мајци, на пр. Вукашин Лепосавин, Малица Лепосавина, а

доцније, без обзира на раније породично презиме, прозваће се *Лепосавић*. То се дешавало чак и када су оцеви били истакнуте личности, као и када је породица, братство или племе, који су имали заједничко презиме, били чувени. Тако се на пр. у познатом братству Бакића (Васојевићи, село Забрђе, близу Андријевице) један њихов огранак назвао Видић по мајци Види, а у другом братству Лакићевић (село Присоја) један њихов огранак звао се Миленић по мајци Милени.

По мајци изведено презиме није увек остајало за доцније потомство, већ некипут само у оквиру дотичног места или племена јер је у администрацији (књиге рођених, општина) завођено шире презиме, а понегде су и сами носиоци таквог презимена доцније хтели да даље задрже старије или познатије презиме.

Жене које су се после мужевљеве смрти истакле у мучној борби за опстанак, које би сачувале имање и одгајиле децу, или оне које су биле сиромашне и у свему оскудне, па су својим рукама и напорним радом подигле своју породицу („на преслици и десници руци“), биле су нарочито цењене; за њих се у народу често каже: то није жена, то је човек, то је човек жена (М. Глишић каже: муж жена). У ређим случајевима жене су за време Турака светиле своје мужеве, па се после тога селиле у друго место. Али без обзира на личну вредност удовице по њену имену називана су не само деца него и кућа и имање (у Васојевићима се на пр. каже: идем ка Лепосавиној кући, купио сам ливаду од Лепосаве и сл.). Жена је дакле постајала старешина породице са свим правима свога умрлог или погинулог мужа: деца, кућа и имање су називани по њој.

Ако се удовица преудала и повела са собом дете из првог брака („довоче“, „доводак“), онда се оно утолико пре звало по њој. Тако се Сока, прабаба Сокића из Ивањице, доселила из Санџака (околина Нове Вароши), после погибије свога мужа који се звао Матијевић, на село Кушиће са својим сином Милосавом, који се прозвао Сокићем. На гробу своје мајке он је написао: Сока Матијевић.

На основу онога што је рекао Вук као и на основу овог кратког излагања јасно је да је тако било и с Филипом, сином Ђрђа Вишлића, кога су после очеве смрти звали Филип Вишњин, па затим Филип Вишњић.

Број презимена која се изводе од женског имена није мали у нашем народу. Навешћемо неколико од њих (у загради је женско име од кога је изведено презиме):

Анђелић (Анђелија), Анђић (Анђа), Аничич (Аница), Боричић (Борика, придев је у дијалекту Борикин и Боричин), Великић (Велика), Видић (Вида), Вишњић (Вишња), Вуканић (Вукана), Грозданић (Гроздана), Данић (Дана), Даничић (Даница), Деспич (Деспа), Дмитрић (Дмитра), Достанић (Достана), Дуњић (Дуња), Ђукнић (Ђукна), Загорчић (Загорка), Златић (Злата, Златија), Иванић (Ивана), Иконић (Иконча), Инђић (Инђа, Инђија), Јањић (Јања), Јеврић (Јевра), Јеленић (Јелена), Јеличић (Јелица), Јованић (Јована), Катић (Ката), Красић (Краса), Лилић (Лила), Љубичић (Љубица), Мандић (Манда), Маргитић (Маргита), Марић (Мара, Марија), Маричић (Марица), Марнић (Марна), Милунић (Милуна), Миљанић (Миљана), Мирић (Мира), Митрић (Митра), Настич (Наста), Недић (Неда), Ојданић (Ојдана), Павић (Пава, м. име Павић), Пелагић (Пелагија), Петрић (Петра), Планић (Плана), Полексић (Полексија), Радић (Рада, м. име Радић и Радич), Радојкић (Радојка), Ракић (Рака), Ранчић (Ранка), Ризнић (Ризна), Росандић (Росанда), Росић (Роса), Роснић (Росна), Сандић (Санда), Сарић (Сара), Синђић (Синђа), Синђелић (Синђелија), Смиљанић (Смиљана), Сокић (Сока), Стакић (Стака), Станић (Стана, Станија), Станисавић (Станисава), Станичић (Станица), Станчић (Станка), Станојчић (Станојка), Стојанић (Стојана), Стојић (Стоја), Стојнић (Стојна), Тањић (Тања), Танкосић (Танкосава), Тодорић (Тодора), Христић (Христа).

У својој расправи „О народним именима у Хрвата и Срба“,¹ Т. Маретић каже да се данас као права презимена осећају и речи које су у почетку биле права правцита имена, на пр. Антић, Јовић, Симић, Јованић, Петричић, Милетић итд. Ове су речи, према писцу, могле добити значење презимена „јер се народ дао завести оним *-ић*, које стоји на крају у тих ријечи као и у правих презимена на пр. *Јовановић*“. Затим мало даље наставља:

„Чудно би се могло кому чинити, како је то, да народ тврди и од женских имена нова на *ић*, на пр. *Анић*, *Катић*, *Мандић*,

¹ Рад JAZU, LXXXI, XV, 90 (1886).

Зоричић, од *Ана*, *Кайа*, *Манда*, *Зорца*. Тај ћемо појав лако разумјети, ако помислимо ово: наш народ уопће настоји, да према мушким именима створи колико је могуће слична женска. На пр. *Милач* поред *Милана*, *Рџул* поред *Рџула*, *Стијанко* поред *Стијанка*, *Вукан* поред *Вукана* итд. Особито се лијепо види та тежња код кршћанских имена, гдје је наш народ према мушкоме имену начинио женско или обратно не питајући имала или немала црква тога свеца или светицу. Н. пр. *Кузман* и *Кузмана*, *Лазар* и *Лазара*, *Манојло* и *Манојла*, *Јаћим* и *Јаћима*, *Јаков* и *Јакова*, *Василије* и *Василија*. Обрнути примјери, гдје је мушко према женскоме, јесу: *Корун* према *Коруна*, *Маргити* према *Маргитија*, или *Маргаритија*. Сада нам је дакле јасно, да народу није задало никакве тешкоће начинити имена *Анић*, *Кайић* итд. према *Јовић*, *Петрић* итд. Само се по себи разумије, да су *Анић*, *Кайић* знајприје била права имена истом касније су постала презимена као *Јовић*, *Петрић*, итд. Име н. пр. *Анић* давало се мушком чељадету као н. пр. *Кузмана* женскоме.“

Овакво тумачење о постајању презимена изведених од женских имена не може се потпуно прихватити, или не бар за сва презимена. Тако на пр. у Ак. Рј. за презиме *Анић* каже се да се јавља (по мајци *Ани*) од XV в., *Кайић* (по мајци *Кайи*) од XVI века, *Даничић* (по мајци *Даница*) од XVI века.

Полазећи од основног значења наших презимена која се завршавају на *-овић* (*-евић*)¹, Маретић каже да има таквих која су постала само наставком *-ић* (на пр. *Јованић*) и да су она у прво време вероватно значила само деминутив (мали или млади *Јован*), Он тако изводи и презиме *Перић*, *Симић* (деминутив од: *Перо*. *Симо*), па и презимена *Анић*, *Кайић*... Затим, за презиме *Анђелић* вели да оно, сем од женског имена *Анђелија*, може бити изведено од *Анђелић* (дем. од *анђео*), презиме *Видић*, може бити изведено од мушког имена *Вид* (дем *Вид-ић*) и од женског *Вида*. У Ак. Рј., откако је постао његов редактор Т. Маретић, наводи се за многа презимена да могу постати и од мушког и од женског имена.

¹ Јовановић значи син Јованов и за ту посесивност био је довољан придевски наставак *-ов* или *-ев*, али је додат суфикс *-ић* који означава деминутив, па је тако у прво време и значило презиме Јовановић — мали или млади Јованов син.

Ни ово тврђење Т. Маретића не може се усвојити, или бар не за презимена неких крајева наше земље, јер се у тим крајевима сва презимена од именица мушког и женског рода на *a* изводе наставком *-ић*:

Алексић (Алекса), Алемпић (Алемпија), Бојчетић (Бојчета), Вукотић (Вукота), Вулетић (Вулета), Вучетић (Вучета), Грубешић (Грубеша), Драгишић (Драгиша), Дукић (Дука), Животић (Живота), Завишић (Завиша), Зарић (Зарија), Илић (Илија), Јеремић (Јеремија), Јеротић (Јеротија), Каичић (Каица), Љубишић (Љубиша), Малишић (Малиша), Маркишић (Маркиша), Микетић (Микета), Милетић (Милета), Милић (Милија), Мушкикић (Мушика), Никшић (Никша), Остојић (Остоја), Перишић (Периша), Петронић (Петронија), Плавшић (Плавша), Пунишић (Пуниша), Радетић (Радета), Радоњић (Радоња), Рајчетић (Рајчета), Рељић (Реља), Синишић (Синиша), Срђић (Срђа), Станишић (Станиша), Стојшић (Стојша), Страхивић (Страхива), Тадић (Тадија), Тимотић (Тимотија), Угљешић (Угљеша), Угричић (Угрица) итд.

Презимена изведена од женских имена поменута су раније.

У крајевима где се говори јужним дијалектом хипокористици се од неких мушких имена, као што је познато, завршавају на *o*, а у крајевима источног дијалекта на *a*: Анто и Анта, Арсо и Арса, Ацо и Аца, Бајо и Баја, Бешо и Беша, Блажо и Блажа, Божо и Божа, Бојо и Боја, Васо и Васа, Весо и Веса, Гавро и Гавра, Гајо и Гаја, Глишо и Глиша, Гошо и Гоша, Грго и Грга, Дабо и Даба, Дóбро и Добра, Драго и Драга, Дражо и Дража, Дујо и Дуја, Ђоко и Ђока, Ђуро и Ђура, Жико и Жика, Жујо и Жуја, Зако и Зака, Заро и Зара, Иво и Ива, Игњо и Игња, Ико и Ика, Исо и Иса, Јашо и Јаша, Јевто и Јевта, Јездо и Језда, Јешо и Јеша, Којо и Која, Косто и Коста, Кочо и Коча, Крсто и Крста, Лако и Лака, Мајо и Маја, Максо и Макса, Мато и Мата, Машо и Маша, Мијо и Мија, Миљо и Мила, Мимо и Мима, Мито и Мита, Мићо и Мића, Мишо и Миша, Мојо и Моја, Нешо и Неша, Нико и Ника, Нино и Нина, Ново и Нова, Панто и Панта, Пејо и Пеја, Перо и Пера, Пешо и Пеша, Радо и Рада, Рајо и Раја, Рако и Рака, Рашо и Раша, Ристо и Риста, Саво и Сава, Симо и Сима, Спасо и Спаса, Србо и Срба, Срего и Срета, Срећо и Срећа, Стијепо (Срјепо, Шћепо) и Степа,

Стојо и Стоја, Стоко и Стока, Тапо и Таша, Тешо и Теша, Томо и Тома, Топо и Тоша, Тришо и Триша, Ђиро и Ђира, Ћосо и Ћоса, Цвејо и Цвеја, Цвијо и Цвија итд.

Презимена изведена од ових имена су различита: Арсовић и Арсић, Божовић и Божић, Глишовић и Глишић, Драговић и Драгић, Јевтовић и Јевтић, Машовић и Машић, Мишовић и Мишић, Пантовић и Пантић, Перовић и Перић, Рашовић и Рашић, итд. Док би многа презимена била изведена у источном дијалекту од мушких имена (на пр. Васић, Перић, Ракић итд.), дотле би та иста презимена била изведена од женских имена у јужном дијалекту (Васа, Пера, Рака итд. у јужном дијалекту су имена жена). Исто тако је и презиме *Видић* у јужном дијалекту изведено од женског имена *Вида*, а од *Вид* (Видо, Виде) презиме *Видовић*, а за презиме *Анђелић* речено ми је са два различита места (из Србије и Црне Горе) да то презиме потиче од имена Анђелија.

Колико се мора водити рачуна о времену, месту и дијалекту при закључивању о постанку неких презимена навешћемо следеће.

У Васојевићима за нека мушка имена одмила постоје дублети који се разликују или само акцентом или наставком и акцентом: Бѐро и Бѐра, Бѐшо и Бѐша, Ву́ко и Ву́ка, Ву́ле и Ву́ла, Гру́јо и Гру́ја, Де́до и Де́да, Бе́ко и Бе́ка, Бо́ко и Бо́ка, Бо́шо и Бо́ша, Бу́ко и Бу́ка, Зе́ко и Зе́ка, Ки́ко и Ки́ка, Ла́ко и Ла́ка¹, Ла́ле и Ла́ла Ле́ко и Ле́ка, Лу́ко и Лу́ка, Ма́рко и Ма́рко, Ми́рко и Ми́рко, Ми́то и Ми́та, Ми́ћо и Ми́ћа, Ни́ко и Ни́ка, Са́во и Са́ва, То́мо и То́ма². Поред тога постоје женска имена која се од мушких разликују само акцентом: Ву́ка, Бу́ка, Лу́ка, Ми́рка, Са́ва, То́ма. Насупрот томе од Мико нема дублета, али то постоји за женско име: Ми́ка, и Ми́ка (*раније* је било и име Ружка). Презимена изведена од горњих имена, не узимајући у обзир женска имена, била би: Бѐровић и Бѐрић, Ву́ковић и Ву́кић, Гру́јовић и Гру́јић, Бе́ковић и Бе́кић, Зе́ковић и Зе́кић, Ки́ковић и Ки́кић, Ле́ковић и Ле́кић, Ми́ћовић и Ми́ћић, Са́вовић и Са́вић, То́мовић и То́мић (у дијалекту Бѐровић, Ву́ковић итд). Презимена Ву́кић и Са́вић разликују се акцентом од имена Ву́кић (дем. од Вуко) и Са́вић

¹ Љ означава меко л.

² Вук има (Рј.) Кѡста и Крста поред Косто и Крсто.

(дем. од Сава). Ово последње презиме у крајевима источног дијалекта могло би се извести од мушког имена Сава, а у јужном од женског Сава и гласило би Савић.

У Васојевићима презиме Митрић (Дмитрић) изводило би се једино од женског имена Митра (Дмитра), међутим у Београду постоји презиме Митрићевић које је изведено од имена Митрић (дем. од Митар). Слично су постала презимена Петрићевић и Павлићевић од имена Пётрић (дем. од Петар) и Павлић (дем. од Павле, Павао). Оба ова имена могу бити и презимена која би у Васојевићима била изведена од женских имена: Петра (Петрија) и Павлија. Број сличних случајева није мали.

Ово неколико напомена учињено је само да би се указало на моменте које треба узимати у обзир при утврђивању од којег је имена изведено неко презиме.

Питање о постанку презимена *Вишњић* и презимена која се на сличан начин изводе од мајчина имена мислимо да је сада јасно не само на основу онога што је још Вук рекао, већ и на основу других чињеница и података који су изнети или додирнути у овом чланку.

В. М. Мићовић